

Браславська Оксана

Петух Вікторія

Озерова Людмила

НАСЛІДКИ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДИ

Погіршення природних властивостей усіх компонентів природи внаслідок господарської діяльності людини призводить до зміни умов життя живих організмів. Це сприяло пристосуванню багатьма науками своїх законів і закономірностей до вивчення взаємодії суспільства і природи та наслідків цієї взаємодії. Без сумніву, екологічний аспект посилювався, а інколи виходив і на передній план при опрацюванні як галузевого, так і регіонального природокористування. В сучасних умовах розвитку саме вони виконують важливу функцію регулювання усіх процесів, що відбуваються на певній території. Територія розглядається як поле взаємодії суспільства і природи, які мають свої складові з характерними для них властивостями. Регулювання взаємодії суспільства і природи відбувається через ресурсокористування, ресурсовикористання, природокористування і призводить до певних наслідків суспільно-природної взаємодії. Життєдіяльність людини, її дії відносно природи до цього часу можна розглядати як односторонню агресію щодо природного середовища. До певного часу людство не замислювалось над вичерпністю природних ресурсів, над можливими серйозними змінами природних властивостей компонентів природи, до яких воно за довгий час існування кількох поколінь адаптувалось. І саме в кінці минулого століття людство досягло критичного антропогенного впливу на природне середовище, що значно погіршило умови життя населення. Сьогодні змушує більше уваги приділяти дослідженню екологічних умов життєдіяльності населення. У зв'язку з цим активізувалася екологізація багатьох галузей науки, в тому числі географії. Тривога різних фахівців за погіршення екологічних властивостей компонентів природи та намагання розробити наукові основи раціонального природокористування сприяли формуванню таких напрямів дослідження в географії, як еколого-геоморфологічний, еколого-ландшафтознавчий. Природа і

суспільство – дві форми об'єктивного існування матеріального світу. Природа як умова існування і розвитку суспільства є постійно змінюваною реальністю. Для задоволення матеріальних і духовних потреб суспільство використовує природні ресурси. З розвитком виробничих відносин і впровадженням передових технологій суспільне виробництво залучає нові й нові природні ресурси для потреб життєдіяльності.

Методологія вивчення розвитку взаємодії суспільства і природи спрямована не тільки на те, щоб описувати окремі явища цього процесу, а й на дослідження зв'язку та взаємозумовленості між конкретними наслідками взаємодії. Крім того, розвиток взаємодії суспільства й природи слід розглядати не за зовнішніми ознаками, а з точки зору генезису, зумовленого певним видом процесів і явищ [3].

Розвиток взаємодії суспільства і природи спрямований від минулого до майбутнього, має об'єктивний характер та просторово-часові ознаки. Простір і час – невід'ємні характеристики існування матеріального світу. Простір вказує на порядок розміщення одночасно співіснуючих об'єктів. Час відображає послідовність існування явищ, що змінюють одне одного [5]. Пізнання процесу взаємодії суспільства і природи в просторово-часовому вимірі є необхідною умовою раціональної діяльності суспільства, яка спрямована на виробниче, естетичне, мистецьке, духовне використання властивостей, функцій конкретних ресурсо-матеріальних об'єктів з навколишнього середовища. Питання розвитку взаємодії суспільства і природи має глибокий теоретико-наукознавчий та практичний зміст. Відомо, що однією з форм взаємодії суспільства і природи є природокористування. У процесі виконання різних програм, пов'язаних з питаннями взаємодії суспільства і природи та природокористування, відбувається співпраця міжгалузевих установ та спеціалістів різного профілю. Для уникнення суб'єктивних тлумачень будь-якого з термінів у рамках наукових програм у галузі природокористування та створення методологічних передумов для творчої взаємодії виконавців доцільно формувати понятійно-термінологічну базу.

У сучасних наукових розробках, на жаль, немає усталеного тлумачення

поняття, яке розкривало б суть різних територіальних утворень з урахуванням природних умов і природних ресурсів, що сформовані й розвиваються на певній

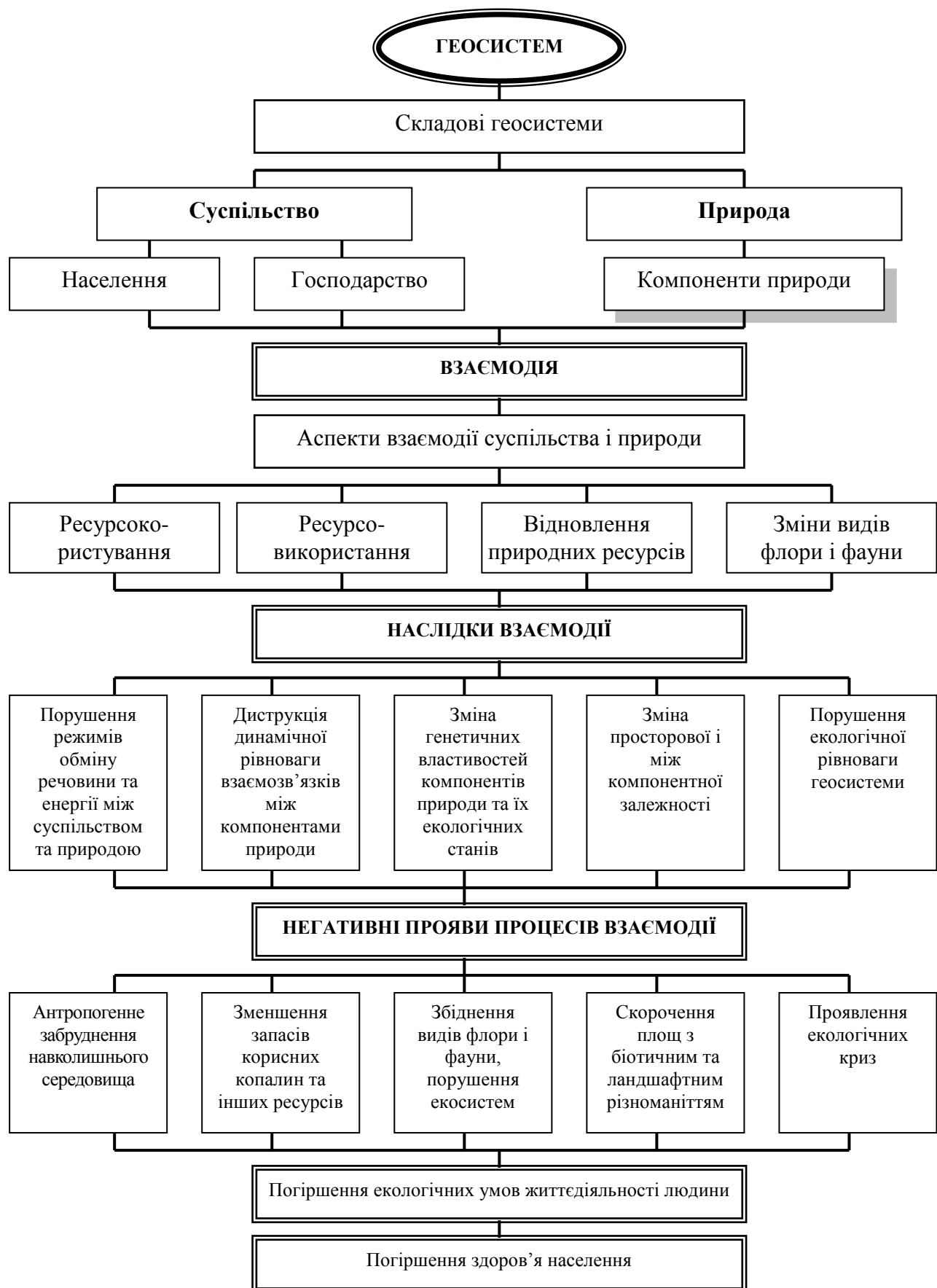

Рис. 1. Структурно-графічна модель взаємодії суспільства і природи [1]
території. Розглядаючи основні тенденції взаємодії суспільства і природи,

ми виклали структурні і функціональні зміни основних складових геосистем упродовж ХХ ст. й негативні наслідки цієї взаємодії та їх прояв (рис. 1).

Не слід відкидати і деякі позитивні моменти в розвитку такої взаємодії, але все ж таки погіршення умов життєдіяльності людини в ХХ ст. було домінуючим фактором. Наприклад, під впливом видобувної і переробної промисловості великі площі природних ландшафтів вкриті техногенними формами рельєфу, насипних форм, хвостосховищами, відвалами пустих порід та штучними водоймами [4].

Отже, інтенсивна господарська діяльність людини, недосконалість технологій призвели до значного погіршення стану природного середовища. Це змусило людство по-новому глянути на наслідки своєї діяльності й шукати шляхи виходу з екологічної кризи. Пріоритетність екологічного підходу в багатьох напрямках робіт стала очевидною, а в його становленні, розвитку останніми роками відчувається активна участь представників багатьох наук. Різке посилення прояву негативних тенденцій господарювання впливає на екологічний стан території більшості регіонів, що ускладнило аж до кризового стану природно-екологічну ситуацію в більшості країн світу, поставило на порядок денний питання збереження й поліпшення навколишнього природного середовища і підтримання якості умов життя людини.

Список використаних джерел:

1. Бровдій В.М. Екологічні проблеми України / В.М. Бровдій, О.О. Гаца. – К.: НПУ ім. М. Драгоманова. – 2000. – 111 с.
2. Географічні об'єкти України та залучення студентської молоді до їх вивчення: колективна монографія / Браславська О. В., Половка С. Г., Ситник О. І. та ін.; за ред. О.В.Браславської. – Умань : «Візаві», 2018. – 224 с.
3. Методологія географії. Навчальний посібник / уклад. О. В. Браславська. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. – 210 с.
4. Миллер Т. Жизнь в окружающей среде. Пер. с англ. М.: Галактика, 1996. Т.1. – 256 с.; Т.2. – 336 с; Т.3. – 400 с.
5. Скиннер Б. Хватит ли человечеству земных ресурсов? – М. : Мир, 1989. – 264 с.